

KOVÁCSNÉ MOGYORÓSI ERIKA

ALKOTÓ GYEREKEK A KÖNYVTÁRBAN

(avagy: az olvasóvá nevelés színterei)

Az olvasás varázslata maga a kommunikáció. A gyermek(olvasó) gondolatokkal, érzelmekkel, addig ismeretlen alakokkal találkozik, akik (ame-lyek) barátai, ellenségei lesznek, társalognak vele. A valós, vagy kitalált ese-mények izgalmas kalandokba csalják, felfedezé-
sekre csábítják. Világok érintkeznek ilyenkor egymással: az olvasó és a mű. A könyv-höz, az irodalmi műhöz IDŐ kell, mint minden meghitt kapcsolathoz. Az írásmű (legyen az bármilyen műfajú) egyszerre magányos és közösségi él-mény. Megélésében egyszemélyes – az igazi alkotás azonban mégis kö-zösségi, hiszen a „képzelt világ” oly-annyira valóságos, hogy kapcsolatba lépünk vele. Az intenzív lelki, képzeleti munka által a történések résztvevői le-szünk, érzéseink, indulataink valósággo-sak. Hatásuk is emberi-közösségi életünk minőségét befolyásolja, hiszen a művek pszichi-kai, esztétikai hatása, morális üzenete beépül személyiségünkbe.

Gondoljuk csak meg: melyek a gyermek első irodalmi élményei? A mondókák, ritmikus játékok, versek, dalok, verses és rövid mesék, törté-netek. Állítsuk párhuzamba a 10 éven felüliek olvasási szokásaival az elő-ző megállapítást! Vajon törvényszerű-e, hogy a költemények, verses iro-dalmi művek, az elbeszélések olyan mostoha szerepet kapnak a későbbi-ekben a fiatalok olvasmány-élményeiben? Bizonyára tudunk tenni azért, hogy ez jó irányba változzék.

Az elmúlt évtizedben nyilvánvalóvá vált, hogy az addig jól bevált kiskö-zösségi (kiscsoportos, klubos, játékos) művelődési korszaknak vége, új formákban, módszerekben kell gondolkodnunk. A tanulásba, nyelvokta-tásba, számítógépes játékokba, információkba „zuhant” gyerekeket ismét a szépirodalom felé kell vonzanunk.

*...világok
érintkeznek ilyenkor
egymással...*

Ferencz Krisztina (11 éves, Érd) rajza

A gyerekek változó olvasási, művelődési szokásai a gyermekkönyvtárakat is a közművelődési formák, módszerek gazdagítására ösztönzik. Intézményünkben, az érdi Csuka Zoltán Városi Könyvtár gyermekkönyvtárában terveink alapvető meghatározója a változottság és folyamatosság elve. Törekszünk a rendezvények sokszínűségére, másrészt hagyományt teremtve évente visszatérő jelleggel meghirdetjük pályázatainkat, tehetséggondozó versenyeket. Mindehhez más, a gyermekek művelődését segítő intézményekkel is felvettük a kapcsolatot. Nem csupán a településünkön működő iskolákkal, egyesületekkel, az itt élő művészekkel, de annak határan túl is tekintve, megyei és országos intézményekkel is.

Így többek között az OKKER Pedagógiai Szolgáltató Intézettel, a Magyar Rajztanárok Országos Egyesületével, költőkkel, képzőművészekkel.

A szépirodalmi alkotások előadásának pedagógiai-közművelődési funkciója, szerepe, haszna egyértelmű. Az alkotásokkal való ismerkedés élményt ad, hatással van a gyerekek érzelmi életére, erkölcsi hozzáállásukra. Az egyes művek megtanulása fejleszti a memóriát. A versenyeken való részvétel megtanítja őket a kiállásra, a közönség előtti szereplésre. A siker- és (alkalomadtán) a kudarcélmények segítik őket az önismeretben. Mások meghallgatása pedig számukra is élményt, tapasztalatszerzést jelent. Világuk, látóköriük bővül, irodalmi ízlésviláguk formálódik – egyegy produkció létrehozása az alkotás, teremtés élményét adja számukra.

A vers- és prózamondó versenyeknek valódi és élő hagyománya van a gyerekek körében, sőt, elmondhatjuk, hogy az oktatási intézmények tudatosan készülnek, készítik fel diákjaikat ezekre a megmérettetésekre. A gyermekkönyvtárnak a szépirodalmi ismeretterjesztésben adódó feladatai, lehetőségei adottak. A településen betölthető közönségszervező és integráló szerepe szerint alkalmas ezekbe a versenyekbe oly módon bekapcsolódni, hogy azokat ajánlásaival, a városi, regionális döntők megszervezésével, lebonyolításával segítse. Ezért vállalkoztunk mintegy két évtizeddel ezelőtt

a versenyek a megrendezésére. Alkalmanként egy-egy személyhez, irodalmi-történelmi évfordulóhoz kapcsolódó irodalmi művek előadását ajánljuk, de van, amikor szabadon választott versekkel, elbeszélésekkel, mesékkel készülnek a gyerekek. A decemberi gyermekkönyvhét keretében a tíz éven aluli korosztály számára rendezünk külön *mesemondó találkozót*.

Az Oktatási Minisztérium útmutatása alapján minden esztendőben meghirdetjük a *Kazinczy szép kiejtési versenyt*. Az iskolai selejtezők során mintegy 300 diák vesz részt a versengésben, és a városi döntőbe már az ottani díjazottak, a legjobban szereplő 30-40 diák jut be. A szakértő zsűri tagjainak összeállításakor mindig figyelünk arra, hogy legyen közöttük költő, író, előadóművész, Kazinczy díjas pedagógus egyaránt. Ez a verseny az, amelyet a kezdetektől fogva megyei, illetve regionális jelleggel hirdetünk és szervezünk, az OKKER Pedagógiai Szolgáltató Intézettel együttműködve. Ez azt jelenti, hogy a dél-budai régió több településének tanulói is ezen a versenyen szerepelnek. Az itteni győztes diák részt vesz az országos találkozón, ahol átveheti a Kazinczy érmet.

A *költészet napi rajzpályázat* az irodalom és a képzőművészet kapcsolására épül, konkrét és valódi alkotómunkára invitálva a gyerekeket. A verssel való azonosulás, majd a költői gondolatok, érzések képzőművészeti látásmóddal, eszközökkel történő közvetítése elmélyülésre, teljes azonosulásra készíti a gyerekeket. Ugyanakkor saját készségeik, képességeik aktivizálását igényli, ami személyiségfejlődésükben nélkülözhetetlen tényező. A pályázat keretében kortárs magyar költők verseit illusztrálják a gyerekek. Tudatos válogatással versgyűjteményt szerkesztünk és adunk ki a pályázó diákok számára. Az összeállítás során nagy figyelmet fordítunk arra is, hogy a határon túl élő magyar költők művei is szerepeljenek a kiadványban. Ebben a műfajban nincs kudarcélmény. Illusztráció, alkotás teremthető, s ha nem is kap díjat egy-egy pályamű, az elkészült kép mindenképpen örömet szerez alkotójának, barátainak, szüleinek. A díjazás, az értékelés természetesen nagyon fontos, hiszen mértéket ad, minőséget követel és jelez. A gyermekkönyvtári „galériában” történő egész éves kiállítás pedig hosszabb távon sugallja, tudatosítja ezt a minőséget, az alkotáshoz affinitást nem érzők számára pedig látvány-élményt nyújt.

A pályázat sikerét mutatja, hogy minden esztendőben 5-600 gyermek alkotás érkezik. A képzőművészeti technikák is sokszínűek: akvarell, tusrajz, ceruzarajz, zsírkréta, batik, linó, grafika, monotípiák, selyem- és üvegfestés, számítógépes grafika egyaránt készül. A jutalmazás méltó a pályázat színvonalához. Az 1988-ban alapított vándorserleget a győztes diák iskolája őrzi egy-egy esztendőig, kicsinyített mását pedig a diák veheti át. A többi díjazott értékes könyv- és tárgyjutalomban részesül (könyvek, naptárak, képzőművész által készített linó, rajzeszközök).

Eddig három alkalommal hirdettünk országos pályázatot is e témakörben, amelyeknek szintén nagy volt a népszerűsége. Mindhárom alkalommal mintegy 1500 pályamű érkezett, s a díjnyertes alkotásokból vándorkiállítást készítettünk – az országban sok helyütt megtekinthették az érdeklődők a gyermekek munkáit. A pályázat 10. évfordulóján megjelent kiadványban az illusztrációk és a versek egyaránt szerepelnek. 2003-ban naptár-könyvjelzőt készítettünk az adott esztendő legszebb gyermekmunkáiból, nem csupán népszerűsítve, de közkinccsé téve az elkészült műveket. A kártya- és könyvjelző-naptár is hagyományossá vált, most már minden évben elkészítjük a legszebb alkotásokból. Ezekből a kiadványokból nem csupán a gyermekalkotók kapnak, de a más versenyeken, találkozókön

résztevőknek is ajándékozunk azokat. Új színt folt a rajzpályázat „története” során, hogy tavaly szlovákiai, felvidéki költők alkotásait, idén pedig vajdasági költők verseit illusztrálják a gyerekek, és testvérvárosi, könyvtári kapcsolataink révén a gyerekek munkái a szomszédos országokban is vándorkiállításon szerepelnek.

Az alkotás lehet közösségi tevékenység is, legyen szó bábműsorról, színdarabról, vagy más közös megnyilvánulásról. Fontosnak tartjuk, hogy a gyerekek megmutathassák mindazt, amit közösen hoztak létre – és nem csupán a szerep-

lés kedvéért. Egy-egy mese, történet, vagy akár versösszeállítás során az irodalmi alkotással való találkozás, azonosulás különböző aspektusai megnyilvánulnak, és ez is a látókör, gondolkodásmód szélesedését jelenti. (A befogadó gyerekek számára is...)

A *mesedélelőttők* a szereplésre nyújtanak alkalmat. Minden iskolában, óvodában születnek alkalmanként közösen előadott színdarabok, mesejátékok, pódiumműsorok. Nagy sikert arat a gyermekolvasók körében a lehetőség, hogy ne csupán a saját iskolájukban, óvodájukban adhassák elő ezeket a közösen létrehozott produkciókat. A gyermekkönyvtár otthont nyújt ahhoz, hogy a tágabb közönség előtt is megmutathassák azokat. Ezt mutatja az is, hogy ma már az a fő gondunk, hogy minden jelentkező csoportnak megfelelő időpontot találjunk, illetve, hogy a „kimenő” óvodás csoportok még az aktuális esztendőben sorra kerüljenek.

Bábkészítő pályázatunk során mesealakok megformálását kértük – sikerét bizonyára az adta ennek a felhívásnak, hogy a gyerekek nem csupán

*...ebben
a műfajban nincs
kudarcélmény...*

megélik a mesét, de sajátjukká varázsolják azzal, hogy megalkotnak egy-egy szereplőt. Olyannak, amilyenek ők látják, illetve szeretnék látni. Vagy ha éppen negatív szereplőről van szó, akkor feldolgozzák a figura megformálásával a hozzá fűződő rossz élményt – akár úgy, hogy a csúfnál is csúfabbnak láttatják.

Van az alkotásnak a közbeszédben megszokott értelmétől eltérő aspektusa is, amikor tulajdonképpen nem jelenik meg úgymond „kézzelfogható” produktum, az egyén (és a közösség) mégis megéli a felismerés, teremtés, újrateremtés folyamatát. Ilyen jellegűek a rejtvények, logikai játékok, a vetélkedők. Nem hagyományos alkotó tevékenységről van szó, hanem a szellem játékáról, amely szintén teremtő élményt ad az abban résztvevőnek.

Gyermekkönyvtárunk új hagyományt teremtve hirdeti meg *internetes játékeit*. Elsőként Benedek Elek meséinek illusztrációit és a meséket kellett párosítani (azonosítani). Ehhez el kellett olvasni azokat, hiszen tudatosan úgy válogattuk össze az illusztrációkat, hogy szükség legyen rá. Iskolai napközis csoportok délutáni programjaikba vették a mesék elolvasását, így valóban sok gyerekhez eljutott maga a játék (híre) is, és ami ennél fontosabb: a mesék. A következő játékokban az írók, költők arcképét párosították a műveikkel. Máskor a mesealakok felismerésén túl meghatározták nemzetiségüket (származásuk, vagy alkotójuk származása alapján) – minden játékhoz kezükbe kell venniük a könyveket.

Biblioterápiás foglalkozásaink a személyiségfejlődést és a résztvevő gyerekek önismeretét fejlesztik – a mesék ilyen jellegű feldolgozásai helyettesítő, tehermentesítő élményt nyújtanak, a valóságos kockázat nélkül, hiszen a szereplők nevében nyilvánulhatnak meg, tárulkozhatnak ki. Az életkoruknak megfelelő problémákat vetik fel ezek a beszélgetések: az önbecsülés, barátság, beilleszkedés, kapcsolatteremtés gondjai és módjai elevenednek meg és nyer-

Hegyi Kinga (10 éves, Erd) rajza

napirendi pont

hetnek feldolgozást. A különböző viselkedésformák „gyakorlása”, a konfliktusmegoldó minták mindenképpen pozitív hatással vannak a gyerekek személyiségének formálódására.

A gyermekkönyvtár tudatos pedagógiai-közművelődési tevékenységének célja az olvasóvá nevelés hatékonyságának növelése. Mindezt úgy kívánjuk megvalósítani (a jövőben is), hogy szem előtt tartjuk az irodalmi, művészeti ismeretterjesztés központi szerepét, feladatát. A művelődéspedagógia sokszínűségét, lehetőségeit felhasználva színes, a gyerekek készségeit, képességeit fejlesztő, érzelmvilágukat gazdagító találkozási alkalmakat szervezünk számukra. A legfontosabb azonban a gyerekek olvasóvá nevelése, és a könyvek, az irodalom megszerettetése.

Természetesen a könyvtár pedagógiai szerepe, hatékonysága közvetlenül nem, vagy csak alig mérhető. Van azért visszajelzés. Több olyan versenyző, könyvtárlátogató diákról tudunk, akik éppen a könyvtári rendezvények hatására orientálódtak egy-egy életpálya felé. Az irodalom, a képzőművészet iránti érdeklődés felkeltése, elmélyítése a tanári, óvodapedagógusi, művészettörténeti, mérnöki pályák irányába hat. Nem csupán szolgál és kiszolgál tehát a gyermekkönyvtár, de hatása érzékelhető is. Bizonyára azért (is), mert tevékenységünk középpontjában mindig a gyermek áll, a maga egyedi személyiséggel. Azzal, amit a közösségben nyújtani tud, és amivel a közösségből a maga szellemi gazdagodására fordítani képes.

Tóth Ádám (8 éves, Érd) rajza